

Tanja Oblak Črnič

Tjaša Žakelj: *Sodobna partnerstva. Spoznavanje po spletu*

Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2012, 256 strani

Monografija doktorice sociologije Tjaše Žakelj z naslovom *Sodobna partnerstva: spoznavanje po spletu* obravnava družbeni fenomen, ki se na področju intimnega življenja v današnji digitalni kulturi ne kaže več kot čudaška izjema, temveč postaja z vse večjo razširjenostjo digitalnih omrežij in njihovo popularnostjo tako rekoč kulturni mainstream. Če je partnerstvo, ki se začne s klikom na spletne portale za spoznavanje sorodnih duš in morebitnih življenjskih partnerjev, še pred desetletjem delovalo kot izbira, primerna in namenjena peščici predvsem ali izključno računalniško večjih in socialno manj spretnih posameznikov, so dandanes tovrstne oblike iskanja partnerjev množično razširjene in populacijsko gledano bistveno manj omejene: po njih posegajo starostno, izobrazbeno in statusno zelo raznovrstne skupine posameznikov in posameznic.

Cilj omenjene študije je razgrniti sociološke vidike tega pojava v kontekstu sodobnih partnerstev, ki jih avtorica v prvem poglavju monografije teoretsko umesti v širše področje proučevanja intimnosti, kjer konceptualno natančneje razloži poznomoderne spremembe in ključne značilnosti sodobnih partnerstev, v katere posledično smiselno vpelje tudi konceptualne specifične partnerstev na spletu. Razširjenost spletnega spoznavanja je pogojena z naglo širitvijo portalov, namenjenih iskanju partnerjev na spletu, ki si v iskanju množične odzivnosti med seboj konkurirajo in na ta način skupaj z njihovimi člani in članicami sovzpostavljajo nov prostor »zmenkarij«, oziroma, kot ugotavlja avtorica, ustvarjajo nov »sodoben maritalni trg«. Vse večja privlačnost in delna neizogibnost spletnega spoznavanja je pogojena tudi s številnimi strukturnimi značilnostmi sodobnih družb, kar avtorica nazorno povzame kot »družbene spremembe, ki vplivajo na manjše možnosti za klasične načine spoznavanja v živo« (2012, 228): vse bolj mobilni življenjski slog zmanjšuje sorodstvena in prijateljska omrežja; sekularizacija zmanjšuje stik s klasičnimi institucijami, ki so označevale varen prostor za srečevanje podobno mislečih; družbo zaznamujejo poznejši prehodi v partnersko ali družinsko življenje; zahtevno urbano življenje z normo po učinkoviti izrabi časa zahteva nove prakse tudi na področju intime; in končno, značilnost sodobnih življenjskih potekov in razširjenih razvez, kjer pa prihaja

do vnovičnih vzpostavljanj partnerskih zvez. Vse te transformacije pomembno spodbujajo dopolnjevanje klasičnih načinov iskanja partnerjev z novodobnimi, tehnološko vodenimi praksami, kar spletno spoznavanje tudi je.

Po prvem, teoretsko zgoščenem poglavju se avtorica v krajšem razdelku posveti dosedanjemu raziskovanju spoznavanja na spletu, in sicer tako v primerljivih študijah iz tujine kot tudi znotraj slovenskega prostora. Za slednje ugotavlja, da so sicer raznovrstne in že dalj časa prisotne, a v večini ne temeljijo na sistematično zbranih empiričnih podatkih (2012: 62). S tem primanjkljajem avtorica tudi upravičeno utemeljuje lastni raziskovalni fokus, katerega izsledke nazorno in sistematično prikaže v najboljšežnejšem, tretjem poglavju monografije. V tem kontekstu avtorica splet razume kot »novo etiko spoznavanja partnerjev«, ki ponuja mnogotero možnosti bodisi za naključno ali pa namerno spoznavanje partnerjev po spletu in je v primerjavi s klasičnimi oblikami iskanja partnerjev zaznamovana s svojimi specifičnimi lastnostmi: graditev odnosa temelji na večji anonimnosti vpletenih, hitreje razkriti intimnosti, pogostejši prisotnosti neresnic, spodbujeni imaginaciji o drugem, zmanjšanem pomenu fizičnega videza, a večjem pomenu osebnih lastnosti, krajevni bližini partnerja in spretnosti v pisnem izražanju, večji racionalnosti izbire in časovni fleksibilnosti, zmanjšani emotivnosti izbire in manjši ranljivosti ob zavrnitvi, spodbujeni samorefleksiji ter še vedno prisotni določeni stopnji stigmatiziranosti spletnega spoznavanja. Naštete značilnosti predstavljajo sintetiziran rezultat obširne kvalitativne študije, ki temelji na poglobljenih intervjujih, zbranih od julija 2008 do januarja 2009 na priložnostnem vzorcu 66 moških in žensk z neposrednimi izkušnjami s spoznavanjem na spletu. Razdelek je zaradi nazorne izbire bogatega empiričnega materiala v obliki konkretnih odgovorov in izjav sodelujočih slikovit tako za strokovno kot tudi laično, a zainteresirano bralno publiko. Zadnji deli monografije so namenjeni predvsem poglobljeni refleksiji značilnosti spoznavanja na spletu in sintezi pridobljenih ugotovitev. Med njimi je raziskovalno gledano zagotovo zelo pomenljiva paleta »paradoksov in kontradikcij internet datinga«, ki kažejo na heterogenost obravnavanega fenomena na ravni praks, na raznovrstnost na ravni pomenov in vrednot ter na kompleksnost na ravni normativne strukture obravnavanega fenomena.

Monografija v celoti predstavlja sistematično obdelano študijo izbranega pojava tako vsebinsko kot tudi metodološko, saj so vsaj v slovenskem prostoru kvalitativni vidiki raziskovanja digitalne kulture, kamor spletna spoznavanja nedvomno sodijo, v primerjavi s pogostejšimi kvantitativno zbranimi podatki izrazito manj prisotni. Poglobljene interpretacije kažejo na avtoričino spretno kombiniranje teoretskega sociološkega diskurza s pretežno socialnopsihološkimi izhodišči za razumevanje spletnega komuniciranja in spletnih interakcij. Kljub uvodnim terminološkim pojasnilom pri sočasni uporabi določenih angleških sopomenk in ponujenih

slovenskih različic, kot so recimo internet dating, online komunikacija in face-to-face komunikacija, se določena terminološka nedoslednost vendarle kaže pri netočnem razumevanju razmerja med tehnologijo interneta in spleta (2012: 10–11), ki se posledično odraža tudi na vsebinski ravni, denimo v govoru o »spletnih straneh za spoznavanje« namesto o spletnih portalih ali spletnih mestih za spoznavanje, in se nadaljuje povsod tam, kjer se tehnološko posredovani fenomeni postavljajo v primerjalni kontekst s »tradicionalnimi« oblikami njihovih različic: online komunikacija vs. face-to-face komunikacija; internet dating vs. spoznavanje v živo itd. Ta rahli terminološki zdrs bi bil preprosto rešljiv z vpogledom v obširno slovensko literaturo s področja novih medijev in internetnih študij, četudi sega izven sociologije na področje družboslovne informatike in/ali komunikologije oziroma medijskih študij.

Odlika študije je po drugi strani v tem, da ne temelji na tehodeterministični osnovi, kjer bi bil fenomen spletnih spoznavanj neizogibna posledica tehnološkega razvoja, kar se ne nazadnje kaže tudi v samih poudarkih empirične študije. Ta namreč bolj kot o tehničnih veščinah, pogostosti rabe interneta in načinu dostopa do tehnologij ter njihovih kvantitativnih praksah pozornost smiselno usmeri v same družbeno-kulturne okoliščine razumevanja intimnega življenja, posameznikovih želja in potreb ter pričakovanj v odnosu do partnerstva ter tudi poglobljenega poznavanja preteklih izkušenj v vzorec zbranih sogovorcev. Kljub temu pa je študiji mogoče očitati delno pomanjkljivo poznavanje arhitekture tehnoloških fenomenov, ki na ravni strukture, natančneje, sistema registracije, opisa in konkretnih komunikacijskih praks, temeljito ožijo posameznikove izbire in konkretna komunikacijska delovanja. To se zdi še najbolj očitno pri razumevanju profilov oseb, ki se odločijo za vstop na spletne portale za spoznavanje in iskanje partnerjev, ter pri razlagi njihovih posledic. Avtorica namreč izhaja iz teze, da forma in vsebina profilov odražata družbeno normativnost (2012: 208), kar deloma zagotovo drži, a se obenem ne vpraša, ali pri tem morda bolj nastopajo kot samostojni gradniki nove normativnosti, ne pa le kot »znanilci« obstoječih želja in meril. Samopredstavitve, pravi, »izražajo družbene norme in ideologije o številnih vidikih vsakdanjega življenja« (2012: 220), kar je v luči teorij o individualiziranem sebstvu lahko razumljivo, ni pa zadostno pojasnjeno tudi s širšega družbenega oziroma kulturnega vidika. Vprašanje starosti, izobrazbe, kraja bivanja, barve las in oči, izbira hobijev in prostočasnih aktivnosti niso nujno norme, ki bi jih zasledovala sodobna poznomoderna kultura, temveč predstavljajo prej vrnitev pomena starih, klasično ukoreninjenih sociodemografskih lastnosti, ki o posamezniku bolj malo ali skoraj ničesar ne povedo. Spletni portali na ta način spodbujajo lažno samorefleksivnost in, nasprotno, v ospredje postavljajo merila, za katera bi lahko trdili, da so že presežena in v iskanju partnerjev manj pomembna ali celo nepomembna. Posledično nastopajo

profili ne toliko kot »odraz« družbenih norm, pač pa kot postavljalci oziroma nosilci starih norm, kar je bistvena razlika. Ujetost v standardizirano oblikovanje profila o sebi ne nazadnje lepo izrazijo tudi intervjuvanci sami (2012: 112–113), kar pa avtorica pojasnjuje kot odraz stereotipnih podob današnjih življenjskih stilov moških in žensk, ne pa tudi kot sodobne poligone za konstrukcijo novih stereotipov v stari preobleki, če si izposodimo avtoričino metaforo.

V tem kontekstu postanejo spletni fenomeni še posebej relevantni za družboslovno raziskovanje, ki lahko edino razgrne njihove družbene izvore in jih z umeščanjem v kulturne kontekste izloči iz običajno populistične razlage o tehnološki nuji in ideologiji, »tako pač je«. Načini, kako se dandanes oblikujejo in izbirajo intimni sopotniki, so delno sorodni načinom, ki jih družba pozna že iz preteklosti, a vendar so številne specifikke, prikazane v pričujoči študiji, tudi takšne, da kažejo na njihovo novost in unikatnost. Naloga in odgovornost družboslovcev pa je, da jih, podobno kot je naredila Tjaša Žakelj, celovito spoznajo, poglobljeno analizirajo in sistematično razložijo.